

เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี ๒๕๕๗ เรื่อง

เหลี่ยมหลังแลหน้า: ยี่สิบปีเศรษฐกิจไทย

คำกล่าวเปิด

การสัมมนาประจำปี 2547 เรื่อง

“เหลียวหลังแลหน้า : ยี่สิบปีเศรษฐกิจสังคมไทย”

โดย นายอานันท์ ปันยารชุน

วันเสาร์ที่ 27 พฤศจิกายน 2547

ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี

ท่านผู้มีเกียรติ

ผมขอต้อนรับทุกท่านเข้าสู่การสัมมนาวิชาการประจำปี 2547

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้ดำเนินการจัดการสัมมนาวิชาการประจำปีอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลาสี่สิบปีแล้ว การสัมมนาประจำปีถือว่าเป็นเวทีจุดประกายให้ผู้เข้าร่วมการสัมมนาร่วมกันพิจารณาประเด็นปัญหาที่ถือว่ามีความสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศในช่วงนั้น สำหรับปีนี้ มีความเป็นพิเศษเหนือกว่าปีก่อน ๆ คือเป็นปีที่สถาบันมีอายุครบสี่สิบปี ดังนั้นสถาบันจึงได้เลือกหัวข้อของการสัมมนาที่สะท้อนวาระอันสำคัญนี้ คือเรื่อง “เหลียวหลังแลหน้า : ยี่สิบปีเศรษฐกิจสังคมไทย” พอถึงตรงนี้ผมขอเรียนหน่อยครับว่า ทางสถาบันมิใช่เป็นสถาบันที่คอยเลียนล้อใคร หรือเดินตามใครนะครับ สถาบันได้เลือกหัวข้อเรื่องนี้มาตั้งแต่ปลายปีที่แล้ว แต่ปรากฏว่าเมื่อไม่นานนี้เองก็มีงานใหญ่ของรัฐบาลเหลียวหลังแลหน้าเหมือนกัน คงเป็นเรื่องบังเอิญมังครับที่พอดีหัวเรื่องเหมือนกัน แต่ผมเชื่อว่าเนื้อหาคงแตกต่างกันพอสมควร

ในโอกาสครบรอบยี่สิบปีของการก่อตั้งสถาบัน ผมขอแสดงความยินดีกับ ดร. เสนาะ อุนากุล ผู้ก่อตั้งสถาบัน และท่านที่นั่งอยู่ ณ ที่นี้ ที่สถาบันได้ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ มีความเจริญก้าวหน้า และมีความมั่นคงมาจนถึงทุกวันนี้ ที่จริงแล้วมีผู้ร่วมก่อตั้งสถาบันกับ ดร. เสนาะ และมาร่วมในสัมมนาครั้งนี้อีกหลายท่าน เช่น ดร. อาณัติ อาภาภิรม ประธานสถาบันท่านแรก ดร. วีรพงษ์ รามางกูร ดร. อัมมาร สยามวาลา ดร. ณรงค์ชัย อัครเศรณี คุณโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ ทั้งหมดนี้ก็ช่วย ดร. เสนาะ ในการก่อตั้งสถาบันอยู่มาก และมีท่านอื่น ๆ อีกหลายท่าน ผมขอแสดงความยินดีกับผู้ที่ยังร่วมกันมองไกลครับ มองไกลถึงการตั้งสถาบันนี้เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527 ช่วงนั้นอยู่ที่ถนนอโศก และเมื่อสิบปีที่แล้วก็ได้ย้ายมาอยู่ที่ซอยรามคำแหง 39 ตลอดระยะเวลาสี่สิบปี

ที่ผ่านมา สถาบันได้ระดมนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถเข้าร่วมงาน และสร้างสรรค์งานวิจัยเชิงนโยบายที่มุ่งสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ตลอดจนเป็นผู้จุดประกายในประเด็นปัญหาต่างๆ ที่สังคมควรให้ความสำคัญ โดยยึดหลักของการวิจัยอย่างเป็นกลาง ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง และคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก ได้ทำโครงการวิจัยมาแล้วเกือบ 800 โครงการ ให้แก่หน่วยงานต่างๆ มากมาย ทั้งกระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานอื่นๆ ในประเทศ และหน่วยงานต่างประเทศ นอกจากนี้สถาบันและนักวิจัยของสถาบันก็ยังมีบทบาทในการให้ความคิดเห็นในประเด็นสำคัญต่างๆ ต่อสังคมโดยตรงไปตรงมาบนพื้นฐานของข้อมูลที่ปรากฏ ผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ในปัจจุบันสถาบันกำลังขยายเครือข่ายการวิจัยไปสู่ระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ เพื่อให้ทันต่อสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และขณะเดียวกันสถาบันก็ยังคงยึดมั่นในปรัชญาสูงสุดขององค์กร นั่นคือ การมุ่งมั่นรักษาความเป็นอิสระทางความคิดและการดำเนินงาน ตลอดจนยึดประโยชน์ของสาธารณะอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ดี ผมต้องขอกล่าวด้วยอีกว่า สถาบันคงไม่สามารถมาถึงจุดนี้ได้ ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือการสนับสนุน และความทุ่มเทจากหลายๆ ฝ่าย ทั้งจากหลายๆ ท่านที่ได้ยินดีสละเวลามาร่วมเป็นสมาชิกของสภาสถาบัน จากความทุ่มเทของประธานสถาบัน นักวิจัยและเจ้าหน้าที่สถาบันทุกระดับ ทั้งในปัจจุบันและในอดีต และจากพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ของสถาบัน นั่นคือ พวกท่านทุกคน พวกท่านจากหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และรัฐบาลของประเทศต่างๆ รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศ ที่ยื่นหยัดสนับสนุนกิจกรรมของสถาบันมาโดยตลอด ในนามสถาบัน ผมขอขอบคุณทุกๆ ท่านจากใจจริง

สำหรับการสัมมนาในครั้งนี้ จะมีการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ได้เกิดขึ้นในช่วงยี่สิบปีที่ผ่านมา และมองไปถึงการเปลี่ยนแปลงในช่วงยี่สิบปีข้างหน้า ถ้าเผื่อผมยังอยู่นะครับ ประเด็นที่ได้ตั้งให้ร่วมกันพิจารณาค่อนข้างหลากหลาย ทั้งในเรื่องการเปลี่ยนแปลงในตัวคนไทย ทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ รวมไปถึงค่านิยมและจิตใจ การเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมที่คนไทยดำรงชีวิตอยู่ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในมิติของพื้นที่ และในเรื่องของความสมดุลทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปมากในช่วงยี่สิบปีที่ผ่านมา คงจะพูดได้ว่ามีความเจริญขึ้นโดยรวมทางวัตถุ แต่ก็ยังมีช่องว่างระหว่างคนกลุ่มต่างๆ มากขึ้น การพัฒนาทางเศรษฐกิจก็ทำให้สังคมเปลี่ยนไปรวมทั้งค่านิยมและจิตใจด้วย ผมคิดว่าช่วงนี้เป็นโอกาสอันดีที่เราจะได้หยุดคิด หยุดคิดนะครับ และตั้งสติและมองย้อนกลับถึงการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งผมเชื่อว่าความคิดที่จะได้เห็นจากการร่วมคิดวิเคราะห์กันในครั้งนี้ จะให้บทเรียนที่ไม่เพียงพอแต่จะช่วยให้เราสามารถเตรียมความพร้อมของประเทศเพื่อก้าวต่อไป แต่ยังคงช่วยเป็นรั้วป้องกันมิให้เราต้องก้าวพลาดพลั้งกลับไปสู่ปัญหาเดิมๆ

เมื่อสี่ปีที่แล้วเศรษฐกิจไทยอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ มีวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่สอง เศรษฐกิจโลกซบเซา ราคาพืชผลตกต่ำ หลายประเทศประสบวิกฤตหนี้ต่างประเทศ เศรษฐกิจถดถอยอย่างหนัก ก็ต้องถือว่าโชคดีที่ประเทศเราสามารถรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจไว้ได้ ถึงแม้ว่าจะต้องลดค่าเงินบาทถึงสองครั้ง ในปี 2524 และปี 2527 และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอย่างใกล้ชิดก็มีส่วนร่วมในการคิดในเรื่องนี้ด้วย เช่น ดร. ไพจิตร เอื้อทวีกุล และ ดร. วีรพงษ์ รามางกูร ถือว่าเป็นโชคดีของเศรษฐกิจไทยที่สามารถรักษาเสถียรภาพนี้ไว้ได้ เพราะทำให้เราได้ประโยชน์อย่างเต็มที่จากการเปลี่ยนแปลงในระบบการเงินของโลก อัตราแลกเปลี่ยนของเงินสกุลหลักเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากหลังจากข้อตกลงที่เรียกว่า Plaza Accord ทำให้ค่าเงิน Yen แข็งค่าขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีการย้ายฐานการผลิตจากประเทศญี่ปุ่นและประเทศอุตสาหกรรมใหม่อื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาสู่ประเทศกำลังพัฒนาในกลุ่มอาเซียน รวมทั้งประเทศไทยด้วย เริ่มตั้งแต่ปี 2529 ประเทศไทยก็ก้าวเข้าสู่ช่วงที่เรียกกันว่า “ยุคทองของเศรษฐกิจไทย” มีการลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก การส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมขยายตัวอย่างรวดเร็ว และการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับสองหลัก แต่แล้วเมื่อประมาณสี่ปีที่แล้วเราก็ประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจที่หนักหน่วงอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน

อาจจะเป็นเพราะว่าเราไม่เคยชินกับการขยายตัวอย่างก้าวกระโดดทางเศรษฐกิจ หรือเราไม่เคยเรียนรู้ รู้สึกจะเป็นข้อนี้มากกว่านะครับ คือเราไม่เคยเรียนรู้จากวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นซ้ำๆ ซากๆ ในทวีปอื่น หรือในเขตอื่นๆ ของโลกเลย เราจึงขาดความละเอียดอ่อน ขาดความรอบคอบ มีความมั่นใจในความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจของเรามากเกินไป ภาษาง่ายๆ เรียกว่าเราหัวโตเกินไปครับ ไม่ได้คำนึงถึงความเสี่ยงที่มาจากกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะความผันผวนจากระบบการเงินของโลก ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ความเจ็บปวดที่มาจากวิกฤตเศรษฐกิจเป็นบทเรียนที่สังคมไทยควรจะต้องจดจำกันตลอดไป ต้องจดจำและต้องเรียนรู้ ไม่ใช่เมื่อเราเริ่มฟื้นตัวจากผลพวงของวิกฤตเศรษฐกิจ เราก็คิดว่าเราแข็งแกร่งอีกแล้ว แล้วก็กลับไปสู่พฤติกรรมแบบเดิมๆ หรือเลวกว่าเดิม หรือยิ่งเสี่ยงไปมากกว่าเดิม เพราะฉะนั้นอาการหลงตัวเอง หรืออาการที่จะรู้สึกที่เราควบคุมสถานการณ์ได้ทุกอย่าง ตลอดเวลา เป็นอาการที่น่าเป็นห่วงในเรื่องของสุขภาพของประเทศ สังคมไทยทุกระดับ ตั้งแต่ผู้มีหน้าที่บริหารประเทศลงจนถึงประชาชนทั่วๆ ไป จะต้องไม่ลืมกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ต้องศึกษาปรัชญานี้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ถ้าในช่วงสี่ปีข้างหน้าเรายังจำบทเรียนจากวิกฤตเศรษฐกิจที่ผ่านมา เราก็จะช่วยให้เราเดินหน้าไปได้อย่างมั่นคง

ท่านผู้มีเกียรติครับ เมื่อเราพูดถึงเรื่องของเศรษฐกิจ เราก็คงไม่สามารถละเลยประเด็นทางสังคมไปได้ เนื่องจากเราต้องยอมรับว่าเศรษฐกิจและสังคมนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้เลย ฉะนั้นนั่น เรื่องการพัฒนาทั้งสองด้านก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันไม่ได้ ต่างฝ่ายต่างมีผลกระทบซึ่งกันและกัน การพัฒนาที่ดี ที่สมดุล ต้องเป็นการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ก้าวควบคู่ไปกับการพัฒนาทางสังคม

ในช่วงเศรษฐกิจที่ขยายตัวอย่างก้าวกระโดด เราต้องยอมรับกันว่าเราอาจจะละเลย ไม่ใช่อาจครับ เราละเลยครับ เราละเลยปัญหาทางสังคม แม้ว่าแต่เสวยสุขอยู่แต่เรื่องตัวเลข อัตราการเติบโตการส่งออก อัตราการเติบโตเศรษฐกิจ อัตราการเติบโตรายได้ประชาชาติ รายได้ส่วนตัว อัตราการครองพื้นที่ อัตราเป็นสมาชิกสนามกอล์ฟ ล้วนแต่เป็นตัวเลขที่หลอกลวงทั้งนั้น ลืม ลืมปัญหาสังคม จนกระทั่งช่องว่างระหว่างคนรวยคนจนในประเทศไทยนั้นซึ่งเดิมทีก็สูงอยู่แล้วนะครับ ยิ่งกว้างขยายไปมากขึ้น ก็ให้เกิดปัญหาต่างๆ นานา ปัญหาสุขภาพ ปัญหาการศึกษา ปัญหาเด็ก ปัญหาความไม่สมดุลในเรื่องของคุณค่า ค่านิยมของคนไทย การโยกย้ายแรงงานเข้ามาสู่ภาคอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ออกมาจากสังคมชนบทอย่างรวดเร็ว นั้น ทำให้สังคมในชนบทอ่อนแอลง ครอบครัวต้องพลัดพรากจากกัน สังคมชนบทต้องพึ่งการจุนเจือจากรายได้ที่มาจากภาคอุตสาหกรรมและบริการเป็นอย่างมาก และมีปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาของช่องว่างของรายได้ที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนปัญหาการเปลี่ยนแปลงค่านิยมมาสู่วัตถุนิยมและเศรษฐกิจนิยมมากขึ้น เราใช้คำสวายนะ วัตถุนิยม เศรษฐกิจนิยม จริง ๆ แล้วก็คือเงินนิยมนะครับ ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาด้านความมั่นคงของมนุษย์ ความยุติธรรมในสังคม ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ปัญหาเหล่านี้ทำให้นโยบายการพัฒนาประเทศต้องหันมาให้ความสำคัญกับมิติทางด้านสังคมมากยิ่งขึ้น ในช่วงหลังเราก็ได้หันมาให้ความสำคัญกับปัญหาเหล่านี้ แต่ยังไม่พอ โดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 8 ซึ่งเป็นการเริ่มต้นศักราชใหม่ของการมีส่วนร่วมของประชาชน และสืบเนื่องมาถึงแผนฯ 9 ก็ได้หันมาให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม ให้กับชุมชน มีการพัฒนาเครือข่ายของภาคประชาชนมากยิ่งขึ้น และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะในสิ่งที่กระทบชีวิตความเป็นอยู่ของเขา สังคมที่เข้มแข็งอย่างแท้จริงจะต้องเป็นสังคมที่ทุกคนในสังคมนั้นมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมจริง ๆ อย่างทัดเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นเขาเก่า ขาใหม่ หน้าเก่า หน้าใหม่ ถ้าเผื่อตราบได้ เรารักษาลักษณะของการมีส่วนร่วมแล้ว เราอย่าไปโทษเขาครับ ทุกคนต้องมีสิทธิในการรับรู้ รับรู้ที่สมบูรณ์ รับรู้ที่ทันเวลา และรับรู้ข้อมูลที่ต้องการ มีสิทธิในการร่วมคิด ในโลกนี้นะครับ มันเป็นเรื่องสิทธิมนุษยชนนะของการมีสิทธิที่จะคิด มีสิทธิที่จะพูด มีสิทธิในการออกความคิดเห็น และก็มีความที่ที่จะใช้สิทธิเหล่านี้เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงในทางปฏิบัติต่อไป

ถ้ามองไปอีกยี่สิบปีข้างหน้า ระดับการพัฒนาของประเทศเราโดยรวมก็น่าจะอยู่ในระดับที่สูงพอสมควร โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาในมิติของรายได้ อาจจะเข้าใกล้ระดับการพัฒนาของกลุ่มประเทศที่เราเรียกว่าประเทศที่พัฒนาแล้วในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การที่จะเป็นประเทศพัฒนาแล้วอย่างแท้จริงมันไม่ใช่เพียงแต่เรื่องของรายได้ มันรวมถึงคุณลักษณะของประเทศโดยรวมในมิติต่างๆ ซึ่งก็รวมถึงคุณลักษณะของคนไทย ค่านิยมและจิตใจตลอดจนความรู้ความสามารถ คุณลักษณะของกติกาสังคม

และเศรษฐกิจที่จะปกป้องสิทธิ เสรีภาพ ความมั่นคง และความเท่าเทียมกันในการทำมาหากินในการดำรงชีวิต รวมถึงการมีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ด้วย

ที่พูดถึงประเทศที่พัฒนาแล้วตรงนี้ ไม่ได้หมายความว่าเราจะต้องเป็นแบบประเทศที่พัฒนาแล้วในปัจจุบัน มีหลายอย่างของประเทศที่พัฒนาแล้วในปัจจุบันเป็นสิ่งดี เป็นสิ่งที่เราอาจจะพัฒนาตนเองให้มีส่วนคล้ายกับเขา เช่นในหลาย ๆ สังคมที่เจริญแล้ว ที่มีการพัฒนาและมีสมดุล มีการพัฒนาที่ยั่งยืน เขารับไม่ได้ครับเรื่องการทุจริต เรื่องการฉ้อราษฎร์บังหลวง เรื่องการกินบ้านกินเมือง กินเล็กกินน้อย กินจิบกินจ้อย สังคมกับประชาชนเขารับไม่ได้ เพราะความเป็นเจ้าของประเทศของเขานั้นแหละ เมื่อเขารับไม่ได้ เขาก็มีมาตรการ มีนโยบายในอันที่จะทำให้สิ่งน่าเกลียดเหล่านี้ลดน้อยลงไปในสังคม มันเป็นเรื่องที่น่าขยะแขยงสำหรับประชาชนของเขา แต่คนไทยยังทนกันได้ ค่านิยมอันนี้เราต้องปรับ ถ้าเพื่ออะไรไม่ใช่เรื่องของฉันแล้ว ฉันไม่แตะต้อง อะไรเป็นเรื่องของส่วนรวมไม่ใช่หน้าที่ของฉัน ถ้าเพื่อตราบไตสังคมไทยยังมีค่านิยมประเภทนี้ หรือยังมีความรู้สึกอย่างนี้อยู่ เราก็ไม่มีสิทธิ์ที่จะไปร้องเรียน เพราะเราเป็นประเทศด้อยพัฒนา ไม่ใช่ด้อยในเรื่องเศรษฐกิจ ในเรื่องเงินเท่านั้น แต่ด้อยทางจิตใจครับ และไม่มียะไรเป็นคำที่จะกระทบกระเทือนจิตใจ สำหรับผมส่วนตัวมากที่สุดนะครับ ถ้าเพื่อใครมาตำหนิว่าผมนี้ด้อยพัฒนาทางด้านจิตใจ เป็นคนจนตีชะกว่า เป็นคนที่ไม่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียน จากมหาวิทยาลัยตีชะกว่า เพราะคนที่ไม่ผ่านการศึกษากจากโรงเรียน มหาวิทยาลัยนั้นนะมีจำนวนไม่น้อย เขาอาจจะไม่มีปริญญา ไม่มีประกาศนียบัตร แต่ทางด้านจิตใจเขาไม่ได้ด้อย ไม่ได้ด้อยไปกว่าเศรษฐี ดอกเตอร์ หรือผู้ที่คิดว่าตัวเองนั้นเป็นผู้รอบรู้มีการศึกษา ในที่อื่นเขา นักการเมือง เป็นเพียงแต่มีข้อสงสัยที่พอจะยึดถือได้หรือเกิดความเชื่อถือได้ในสังคม ไม่ต้องมีใบเสร็จ ไม่ต้องมีใครสั่ง ถ้าเพื่อเกิดสงสัยว่ามีการทุจริต หรือมีการอะไรที่ไม่สมควร โดยเฉพาะการใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง เขาลาออกไปแล้วครับ อันนี้ไม่ใช่เรื่องของสังคมที่พัฒนาแล้วเท่านั้น ในเกาหลี ในญี่ปุ่น เราจะเห็นกันบ่อย ๆ หน้าจอทีวี ประธานบริษัทใหญ่ ๆ เกิดการกล่าวหาขึ้นมา มีเรื่องผิดปกติขึ้นมา เขามีความอับอาย เขามีความอับอาย ในการประชุมใหญ่ประจำปีหรือต่อหน้าโทรทัศน์ เขาจะมาโค้งสามครั้ง ขอลาออกแล้วน้ำตาไหล ไม่ใช่แสร้งทำนะครับ น้ำตาไหลจริง ๆ และสิ่งเหล่านี้เราเคยมีมานะครับในสังคมไทย หิริโอตตัปปะ มันหายไปไหนหมด คนอื่นเขาจะมองเหลียวหลังมองหน้า ยี่สิบปีข้างหลัง ยี่สิบปีข้างหน้า ไม่ต้องดูเรื่องเศรษฐกิจ ไม่ต้องดูเรื่องอื่นครับ ดูแต่เรื่องค่านิยมของคนไทย ความอับอายมันไม่มีอีกแล้วหรือ มันหมดไปนะครับและผมไม่แน่ใจว่ามันจะกลับมาเมื่อไหร่ ถ้าเพื่อสังคมยังยอมรับสิ่งเหล่านี้มันก็เป็นกรรม สังคมที่เขาพัฒนาแล้วที่เขามีความละเอียดใจเขารับไม่ได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ใช่ว่าสังคมเหล่านั้นจะมีสิ่งที่ดีเสมอไปที่เราจะต้องติดตามหรือจะต้องเลียนแบบ อย่างเมืองไทยเราก้ยังมีค่านิยมบางอย่างที่ก็ยังมียึดถืออยู่และยังทำกันด้วยความมงตงมาต่อไป เช่นเรื่องของสถาบันครอบครัว ในประเทศตะวันตก ในประเทศอื่น ๆ นั้น ค่านิยมก็ไปอีกอย่างหนึ่ง เขาใช้รัฐเป็นที่พึ่ง ของเรานั้นรัฐคงไม่มีเงินพอไม่มีงบประมาณพอ หรือจัดการเองไม่เป็น เพราะฉะนั้นสังคมที่ใช้สถาบันครอบครัวเป็นหลักใหญ่ เป็นรากฐานของ...ไม่ใช่ความอยู่ดีกินดีนะครับ... เป็นรากฐานของความสุข สถาบันครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ถึงแม้ว่าสภาพเศรษฐกิจและสังคมจะ

เปลี่ยนไป จะเป็นแรงกดดันให้ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติหรือบุคคลโดยทั่วไปลดลง แต่ถ้าเพื่อเรา ตั้งเป้าว่าเราไม่อยากจะเป็นอย่างนั้น เราจะไม่อยากเปลี่ยนเหมือนอย่างที่เราเปลี่ยนในเรื่องของความอับอายในการทำชั่ว ความอับอายที่ไปโกงกินเขา ความอับอายที่สมัยก่อนนั้นตกมาถึงลูกหลาน ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ความผิดของลูกหลาน แต่เรื่องสถาบันครอบครัวยังโชคดี เรายังยึดถือได้พอประมาณ

สิ่งสำคัญคือเราต้องพยายามรักษาเอกลักษณ์ที่ดั้งเดิมของสังคมไทยไว้ให้ได้ ไม่ว่าจะระดับการพัฒนาทางวัตถุของประเทศจะสูงขึ้นแค่ไหนก็ตาม และสังคมไทยก็มีสิ่งที่ดีงามอยู่มากมาย ต่างชาติก็จะชื่นชมความนุ่มนวลของสังคมไทย ความเป็นมิตร ทั้งระหว่างคนไทยด้วยกันและกับผู้ที่มาจากต่างแดน เขาว่าเราเป็นสังคมแห่งรอยยิ้ม ไม่แข็งกร้าว เป็นสังคมสายกลางที่ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข ไม่ว่าจะเชื่อชาติหรือศาสนาใดก็ตาม ในประเด็นนี้ก็ต้องระวังให้ดี 800 ปีนะครับเราไม่เคยมีเหตุการณ์ที่น่าสลด ที่น่าเสียใจ และเราก็หวังว่ารัฐบาลสามารถที่จะใช้นโยบายในทางที่ถูกต้องที่จะสมานฉันท์ ที่จะนำสันติภาพและความมั่นคงกลับสู่คนไทยทั่วผืนแผ่นดินไทย และโดยเฉพาะทั่วจังหวัด 3 จังหวัดภาคใต้ สิ่งนี้เราต้องรักษาไว้ให้ได้เพราะเป็นพื้นฐานความสำเร็จของการพัฒนาที่ผ่านมา และจะเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาในอนาคต บุคคลต่างๆ ที่จะนำพาประเทศไปในยี่สิบปีข้างหน้าจะต้องมีความละเอียดอ่อน ซึ่งก็คือความฉลาดที่จะรักษาไว้ซึ่งความเป็นสังคมใช้สายกลาง มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน โดยที่ต่างฝ่ายจะอะลุ่มอล่วย เข้าใจในความแตกต่าง เป็นสังคมแห่งสันติวิธี

ที่เราจะร่วมสัมมนาในช่วงวันครั้งต่อไปนี้ ผมก็ขอฝากให้ทุกท่านคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ที่ผมได้ยกขึ้นมา

ก่อนจบ ผมขอขอบคุณผู้ร่วมจัดการสัมมนาทุกองค์กร มูลนิธิชัยพัฒนา กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในส่วนของสภาพัฒนาฯ เดิมที่เลขาฯ สภาพัฒนาฯ คนใหม่ ดร. อำพน กิตติอำพน จะมาเป็นประธานในการอภิปรายในช่วงต่อไป พอดีเมื่อกลางอาทิตย์นี้ท่านนายกได้เรียกให้ไปประชุมที่ภาคใต้ ก็หวังว่าจะมีโอกาสมาร่วมงานกับเราในอนาคตนะครับ ท้ายสุดนี้ผมขอขอบคุณทุกท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาร่วมสัมมนาในครั้งนี้ และหวังว่าคงจะได้ประโยชน์พอสมควร

บัดนี้ ถึงเวลาแล้ว ผมขอเปิดการสัมมนาวิชาการประจำปี 2547

ขอบคุณครับ

กำหนดการ

การสัมมนาวิชาการประจำปี 2547

เรื่อง

“เหลียวหลังแลหน้า : ยี่สิบปีเศรษฐกิจสังคมไทย”

วันเสาร์และอาทิตย์ที่ 27-28 พฤศจิกายน 2547

โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน จังหวัดชลบุรี

~~~~~

วันศุกร์ที่ 26 พฤศจิกายน 2547

17:00-22:00 ลงทะเบียน (ที่ lobby ตึก Ocean Wing)

วันเสาร์ที่ 27 พฤศจิกายน 2547

06:30-09:00 รับประทานอาหารเช้า (ห้องแกรนด์จอมเทียน)

09:00-09:15 กล่าวเปิดการสัมมนา (ห้องประชุมอีสเทิร์น คอนเวนชั่น เอ บี)
โดย นายอานันท์ ปันยารชุน ประธานสภาสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

09:15-10:45 การร่วมอภิปรายโดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิในหัวข้อ

“เหลียวหลังแลหน้า : ยี่สิบปีเศรษฐกิจสังคมไทย”

ประธาน: ดร. อาณัติ อภาภิรม อดีตประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ผู้ร่วมอภิปราย: 1. ศาสตราจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ นักวิชาการ
2. ดร. วิรพงษ์ รามางกูร ประธานกรรมการบริหารบริษัทแอดวานซ์ อะโกร จำกัด (มหาชน)
3. ศาสตราจารย์ ดร. สิปปนนท์ เกตุทัต ประธานกรรมการธนาคารสมอง

10:45-11:00 พักรับประทานชา/กาแฟ

11:00-12:15 การสรุปผลการวิจัยประกอบการสัมมนา โดยคณะนักวิจัยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ประธาน: ดร. ฉลองภพ สุสังกรกาญจน์ ประธานสถาบัน

ผู้ร่วมอภิปราย: 1. ดร. วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ ผู้เชี่ยวชาญอาวุโส
2. ดร. สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ ผู้อำนวยการวิจัย (เศรษฐกิจยุทธศาสตร์สังคม)
3. ดร. สมชัย จิตสุชน ผู้อำนวยการวิจัย (การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมและการกระจายรายได้)
4. ดร. เตือนเด่น นิคมปริรักษ์ ผู้อำนวยการวิจัย (ด้านการบริหารจัดการระบบเศรษฐกิจ)
5. ดร. ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ ผู้อำนวยการวิจัย (การพัฒนาแรงงาน)
6. ดร. อัจฉรี ชไตน์มิลเลอร์ ผู้เชี่ยวชาญอาวุโส

12:15-13:30 พักรับประทานอาหารกลางวัน (ห้องแกรนด์จอมเทียน)

กลุ่มที่ 1	การเปลี่ยนแปลงของคนไทยและสภาพแวดล้อม
กลุ่มที่ 1.1	การเปลี่ยนแปลงของคนไทย

ประธานกลุ่ม: **ดร. อุทัย ดุลยเกษม** คณบดีสำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

- ผู้ร่วมอภิปราย:
- หัวข้อ "การเปลี่ยนแปลงของคนไทย...จากครม.มารดาถึงเชิงตะกอน"
ดร. วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ ผู้เชี่ยวชาญอาวุโส สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
  - หัวข้อ "ความเปลี่ยนแปลงของค่านิยมและจิตใจของคนไทย"
พระศรีปริยัติโมลี รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  - หัวข้อ "โอกาสสุดท้ายของประเทศไทย: 6 ปีทองของการสร้างรากฐานการพัฒนาคนให้ก้าวไกลอย่างยั่งยืน"
นางสุวรรณีย์ คำมัน ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
  - หัวข้อ "ความเปลี่ยนแปลงด้านชีวิตและสุขภาพของคนไทย"
นพ. สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ เลขาธิการสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
  - หัวข้อ "การค้ำมนุษย์"
พล. ต. ต. ชัชวาลย์ สุขสมจิตร รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล

กลุ่มที่ 1.2	การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคม

ประธานกลุ่ม: **ดร. กิตติพงษ์ กิตยารักษ์** อธิบดีกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม

- ผู้ร่วมอภิปราย:
- หัวข้อ "นวัตกรรมทางสังคมกับความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น"
รศ. ดร. จรัส สุวรรณมาลา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
  - หัวข้อ "ระบบความยุติธรรมแห่งอนาคตกับสันติสุขในสังคมและชุมชน"
ดร. กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ อธิบดีกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม
ดร. จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
  - หัวข้อ "สื่อชุมชน: คุณภาพแห่งการสื่อสารเพื่อการพัฒนาคนและสังคม"
นางสาวสุภิญญา กลางณรงค์ เลขาธิการคณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ
  - หัวข้อ "การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อความเข้มแข็งและเป็นสุขในสังคม"
ดร. ถวิลวดี บุรีกุล ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า

กลุ่มที่ 1.3	การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ

ประธานกลุ่ม: **ดร. ฉลองภพ สุสังกรกาญจน์** ประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

- ผู้ร่วมอภิปราย:
- หัวข้อ "พัฒนาการเศรษฐกิจมหภาคของไทยและทางเลือกในอนาคต"
ดร. สมชัย จิตสุชน ผู้อำนวยการวิจัย (การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมและการกระจายรายได้)
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
  - หัวข้อ "การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย"
รศ. ดร. ชาดรี ศรีไพพรรณ รองผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
  - หัวข้อ "ระบบการเงินของไทยในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา และสิ่งที่จะต้องฟันฝ่าในอนาคต"
ดร. ปกรณ์ วิชยานนท์ ผู้อำนวยการวิจัย (ตลาดเงินตลาดทุน)
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
  - หัวข้อ "การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ"
ดร. สมภพ อมาตยกุล รองประธานหอการค้าไทย
  - หัวข้อ "ชราภาพของเกษตรกรไทย: อดีตและอนาคตของชนบทไทย"
ดร. อัมมาร สยามวาลา นักวิชาการเกียรติคุณ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

กลุ่มที่ 2	การเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย
กลุ่มที่ 2.1	ประเทศไทยในสังคมเศรษฐกิจโลก

ประธานกลุ่ม: **ดร. ณรงค์ชัย อัครเศรณี** ที่ปรึกษาสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลังและกระทรวงการคลัง

- ผู้ร่วมอภิปราย:
- หัวข้อ "เหลียวหลังแลหน้า: ยี่สิบปีเศรษฐกิจไทยในสังคมเศรษฐกิจโลก"
ดร. ณรงค์ชัย อัครเศรณี ที่ปรึกษาสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลังและกระทรวงการคลัง
  - หัวข้อ "พหุภาคีนิยม ภูมิภาคนิยม และทวิภาคีนิยม: ยุทธศาสตร์สำหรับประเทศไทย"
ผศ. ดร. วิศาล บุญเวส ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจระหว่างประเทศและการพัฒนา
คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
  - หัวข้อ "การพัฒนาความสามารถทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศไทย"
ดร. ภัทรพงศ์ อินทรกำเนต ผู้จัดการโครงการศึกษาระบบนวัตกรรมของไทย
สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
  - หัวข้อ "การกำกับดูแลของภาครัฐภายใต้ระบบการค้าเสรี"
ดร. เตือนเด่น นิคมบริรักษ์ ผู้อำนวยการวิจัย (ด้านการบริหารจัดการระบบเศรษฐกิจ)
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
  - หัวข้อ "การค้าระหว่างประเทศในมิติด้านการเมืองและความมั่นคง"
รศ. ดร. สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กลุ่มที่ 2.2	การพัฒนาประเทศในมิติของพื้นที่

ประธานกลุ่ม: **ดร. อุทิศ ขาวเขียว** ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนงาน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- ผู้ร่วมอภิปราย:
- หัวข้อ "อดีตและอนาคตของการพัฒนาประเทศในมิติของพื้นที่ในประเทศไทย"
นายอำนาจ พลเดชา ผู้อำนวยการส่วนพัฒนาเมือง สำนักพัฒนาพื้นที่
 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
นายดำรงค์ แสงกวีเลิศ รองผู้อำนวยการ สำนักพัฒนาพื้นที่
 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ดร. ณรงค์ ป้อมหลักทอง ผู้เชี่ยวชาญอาวุโส สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
  - หัวข้อ "การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น: ความสำเร็จ-อุปสรรค-และก้าวต่อไป"
ศาสตราจารย์ ดร. ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ คณบดีคณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์
 มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

กลุ่มที่ 2.3	การพัฒนาประเทศกับความสมดุลทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประธานกลุ่ม: **นายปิติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา** ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ผู้ร่วมอภิปราย:
- หัวข้อ "สองทศวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลง: ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม"
ผศ. ดร. อติศร์ อิศรางกูร ณ อยุธยา รองคณบดีฝ่ายวางแผน คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ
 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
  - หัวข้อ "การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความสมดุลในการพัฒนา"
ดร. เกษมสันต์ จินณวาโส รองเลขาธิการ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
  - หัวข้อ "การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม: จากหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluters Pay Principle) ถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation Policy)"
ศาสตราจารย์ ดร. มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
  - หัวข้อ "สิ่งแวดล้อมไทยใน 20 ปีข้างหน้า"
ศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย พรรณสวัสดิ์ ผู้เชี่ยวชาญในการจัดการมลพิษทางน้ำ กรมควบคุมมลพิษ
- 18:30   รับประทานอาหารค่ำ (บริเวณสนามหญ้าริมทะเล)

วันอาทิตย์ที่ 28 พฤศจิกายน 2547

- 06:30-08:30   รับประทานอาหารเช้า (ห้องแกรนด์จอมเทียน)
- 08:30-10:30   **การประชุมร่วมเพื่อเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อย** (ห้องประชุมอีสเทิร์น คอนเวนชั่น เอ บี)
 ประธาน: **นายโมสิต บันเปี่ยมราษฎร์** ประธานกรรมการบริหาร ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
- ผู้ร่วมอภิปราย: ผู้แทนของกลุ่มย่อยต่างๆ
- 10:30-11:00   พักรับประทานชา/กาแฟ
- 11:00-12:00   การเปิดอภิปรายทั่วไป
- 12:00-12:05   การปิดการประชุม
- 12:05-13:30   รับประทานอาหารกลางวัน (ห้องแกรนด์จอมเทียน)
- 14:00   Check Out และเดินทาง **RI**

การสัมมนาวิชาการประจำปี 2547 เรื่อง

เหลียวหลังแลหน้า: ยี่สิบปีเศรษฐกิจสังคมไทย

วันที่ 27-28 พฤศจิกายน 2547 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี

กลุ่มที่ 1 การเปลี่ยนแปลงของคนไทยและสภาพแวดล้อม

กลุ่มย่อยที่ 1.1 การเปลี่ยนแปลงของคนไทย

การเปลี่ยนแปลงของคนไทยจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน

Changes in the Thai People from Womb to Tomb

โดย วรพรรณ ชาญด้วยวิทย์

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

โอกาสสุดท้ายของประเทศไทย: 6 ปีทองของการสร้างรากฐานการพัฒนาคนให้ก้าวไกลอย่างยั่งยืน

Thailand's Last Opportunity: Six Golden Years for Sustained Human Resources Development

โดย นางสาวรณี คำมัน และ นางสุจิตราภรณ์ นาคะลักษณะ

สำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ความเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพและชีวิตของคนไทย

Changes in Quality of Life and Health of the Thai People

โดย นายแพทย์สงวน นิตยารัมภ์พงศ์

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

ร่วมจัดโดย

มูลนิธิชัยพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย